

Opravdu rozumíme současné epidemii sebevražedných teroristických útoků?

(Pokus o systematizaci pojmu terorismus)

Motto:

Ve školách se děti učí, že mučednictví je cosi, oč by měly usilovat. Zatímco děti v jiných společnostech chtějí být rockovými hvězdami nebo fotbalisty, mnohé palestinské děti, často předtím než jsou dostatečně staré na to, aby plně chápaly život a smrt, chtějí být v dospělosti mučedníky. /.../ Ať člověk pohlédne kamkoli, všude existují jasné signály, že mučednictví je tím, co společnost upřednostňuje a čeho si považuje nade všechno ostatní, což může silně působit na vnímavé děti a citlivou mládež, která je ještě ve formativních letech. Jak to vysvětlil ředitel jedné základní školy v Gaze: „Chtějí být mučedníky, dokonce i když neznají význam tohoto slova. Vidí obrazy v TV, plakáty na ulicích, úctu rodin mučedníků a žádají pro sebe i své rodiny stejnou úctu téhož druhu.“

Quintan Wictorowicz [1]

První desetiletí našeho století se nepochybně vyznačuje šířením epidemie sebevražedných teroristických útoků [2]. Neporozumění fenoménu sebevražedného terorismu, scestné představy o jeho základních příčinách, a tím, pochopitelně, i zavádějící protipatření, jakkoli jsou stále častěji podrobovány zdrcující kritice z realistických pozic, vytvářejí zrcadlový jev podobně epidemického rozsahu – růst strachu a výdajů na bezpečnostní opatření. Proč je sebevražedný terorismus tak typický právě pro islámské (či snad arabské) prostředí, neboť jinde je spíše výjimkou?

Vymezení pojmu sebevražedného terorismu

Vymezení pojmu sebevražedného terorismu v současnosti provází značný zmatek, který souvisí s vymezením pojmu terorismus, jenž sám však podléhá pestrým a protikladným výkladům. Mnoho autorů dokonce rezignovalo na vypracování obecněji platné definice a snaží se nesystematicky a bez vzájemných interakcí postihnout charakteristické rysy sebevražedného terorismu. A někteří zase spojují sebevražedné teroristické útoky pouze s aktivitami organizace al-Ká'ida. [3]

Dlužno dodat, že pojem sebevražedného terorismu tvoří podkategorii pojmu terorismus, jehož definice není zatím univerzálně akceptována. Jinak řečeno, definici pojmu sebevražedného terorismu nutně řídí definice pojmu terorismus. A nejen z tohoto důvodu je nutné, aby odborné úsilí o vymezení terorismu nepolevovalo a navíc mělo ambici ho postihnout co nejuniverzálněji.

Silnou námitkou proti konstruovatelnosti univerzální definice terorismu je skutečnost sebezpojetí, totiž že s jednoznačně pejorativním slovem terorismus většina organizací – takto označovaných – odmítá být spojována. A nadto: v určitých společnostech jsou aktéři útoků

označování jako „mučedníci“, „hrdinové“ nebo „bojovníci za svobodu“. Dále připomeňme, že aktivisté na obou stranách bojů v Belfastu sami sebe popisovali coby „příslušníky polovojskových organizací“. V Indii vůdce sikhského separatistického hnutí zase prohlásil, že dává přednost označení „militantní“ a označení „terorista“ prý nahradilo nálepku „čarodějnice“ a slouží dnes jako výmluva umožňující pronásledovat ty, kteří nejsou v oblibě.

Jeden z mužů spojených se sítí al-Ká'ídy prohlásil, že slovo „terorista“ je tak „zmatené“, že je nelze užívat bez mnoha upřesnění. Obdobný názor vyjádřil i jeden z nejvyšších vůdců hnutí Hamás.

Někteří autoři v tomto ohledu připomínají, že **terorismus** není sám o sobě politickým hnutím či ideologií, ale **taktikou** či **metodou**, která je politickými skupinami například na Blízkém východě používána k dosažení nejrůznějších cílů:

- a) ke svržení politických režimů, případně států (např. „okupačního“ izraelského režimu, resp. imperialistického či bezvěreckého režimu v muslimské zemi) a dosažení vlastních nacionalistických cílů (např. získání území pro vlastní stát – Palestina, Kurdistan atd.),
- b) k omezení či zastavení určité politiky (např. izraelsko-palestinského mírového procesu),
- c) k upozornění na určitý politický problém (např. na situaci Palestinců, Kurdů a bývá často spojen s požadavkem na propuštění vězněných příznivců radikálních hnutí),
- d) k dosažení teologických cílů (např. vybudování chalífátu nebo jiné formy teokracie),
- e) k mocenskému boji uvnitř radikálních hnutí samotných, nebo mezi radikálními hnutími navzájem, např. konflikt Fatah verus Hamás, [4]
- f) k podpoře spřízněných radikálních skupin (např. spolupráce německých a palestinských radikálů). [5]

Univerzální neakceptovanost definice a konceptualizace terorismu je potom vážnou praktickou překážkou: „Jakmile se potýkáme s terorismem a partyzánskou válkou, implikace formulací našich termínů směřují k překročení hranic teoretických diskuzí.“ [6] Pokud však nebude přesně vymezeno co je a co není terorismus, bude boj proti němu, nebo naopak ztotožnění se s ním, nadále podléhat subjektivnímu a emotivnímu chápání jednotlivými národy, státy, politickými skupinami.

Určitá politizace a nekonzistentnost při definování terorismu včetně používané terminologie se promítá i do seznamů teroristických organizací, které vypracovaly USA, Evropská unie a řada dalších zemí. V tomto ohledu vzpomeňme jenom na politický tlak USA a státu Izrael, než Evropská unie, a to v roce 2005, zařadila na svůj teroristický seznam i organizaci Hamás.

Minimální definice terorismu

Ganor navrhuje definovat terorismus jako „úmyslné užití nebo hrozbu užití násilí proti civilistům nebo civilním cílům (targets) za účelem dosáhnout politických záměrů (aims)“. Ganor systematizuje tři prvky:

- a) násilný aktivismus,
- b) s politickým záměrem,
- c) a zacílený na civilní cíle – osoby nebo objekty. [7]

Laquer na druhé straně považuje za nejlepší vymezení terorismu – definici Ministerstva obrany Spojených států (U.S. Department of Defense - DoD) z roku 1990: „Nezákonné použití nebo vyhrožování užitím síly či násilí proti jedincům nebo majetku za účelem přinutit a zastrašit vlády nebo společnosti, často se záměrem dosáhnout politických, náboženských nebo ideologických cílů (účelů - objectives).“ [8] Laquer s odvoláním na definici DoD rozšiřuje Ganorovu systematizaci na:

- a) nezákonný násilný aktivismus,
- b) s politickým, náboženským [9] či ideologickým záměrem,
- c) zacílený na civilní cíle – osoby nebo objekty.

A skepticky přitom namítá, že „snad jediná obecně odsouhlasená charakteristika terorismu spočívá v zahrnutí násilí nebo hrozby násilím.“ [10] Tento prvek – násilí nebo hrozbu násilím – však obsahuje jak organizovaný zločin, tak zákrok mírumilovného zubaře. A na základě takto širokého až vágního pojetí terorismu bychom mohli na seznam teroristů připsat i George Washingtona.

Pružná aplikace nálepky terorismu byla přesně tím, co mu dovolilo zůstat rezonantním indikátorem identity stále se vyvíjející americké společnosti a přizpůsobit se změnám v mezinárodním kontextu. Dříve totiž terorismus odkazoval k násilí spáchanému státem (tj. během Vlády teroru ve Francouzské revoluci). Současné výklady pojmu tento historický význam neopustily, jak dokládají prezidentovy odkazy ke státům podporujícím terorismus. [11] Avšak zároveň použilo národní vedení pojem v přesném protikladu k předešlému významu.

Nyní terorismus zahrnuje nejen politicky motivované násilí státní, ale i protistátní, jehož nositeli jsou jednotlivci nebo skupiny. Libovolný akt násilí uskutečněný libovolnou skupinou nebo jakýmkoli jedincem může být kvalifikovaně chápán jako akt terorismu. Je zajímavé, že někde dbají na terminologické odlišení státního (represivního) terorismu a substátního (subverzivního) terorismu, a pro *terorismus* vyhrazují útoky vůči státu, a pojem *terror* pro státní hrůzovládu. V anglosaském pojetí je zase pojem *terror* používán pro označení sociálně-psychologického efektu, tj. obecného strachu a paniky, který je vyvolán teroristickými aktivitami státní i substátní povahy.

Ganor však upozorňuje, že úsilí definovat terorismus i samotný koncept terorismu obsahují kulturní výpověď i sebevýpověď (identitu), což dokládá často opakovanou frází: Pro jednoho teroristu, pro druhého bojovník za svobodu. Definice terorismu, má-li být na ní dosaženo shody, musí vyloučit jak příliš pružné používání, tak i omezit významový rozsah. Pojem by měl získat jistou rigiditu. Terorismus se tedy prozatím jeví jako **nezákonný, násilný aktivismus, politicky, nábožensky, ideologicky či jinak zaměřený, zacílený na civilisty nebo civilní objekty**.

Hoffman definuje terorismus jako „promyšlené vytvoření a využití strachu z násilí nebo hrozby násilím ve snaze dosáhnout politickou změnu“. [12] Hoffman se dotýká původní latinské významové vrstvy (*terreō*, *ēre* – děsit, strašit), která dala terorismu jméno. Vykládá násilný aktivismus jako dobře uvážené, promyšlené (*deliberate*) jednání produkující a plodící strach. Rovněž nelze přehlédnout, že charakteristiku politického záměru chápe v dynamické perspektivě politické změny. Kushner formuluje shodu většiny definic velmi lapidárně. Většina definic terorismu závisí podle něj na třech faktorech:

1. na metodě (násilí),
2. na cíli (civilista nebo vláda)
3. a na úmyslu (*purpose*) (vštípit strach a vynutit politickou/sociální změnu) [13].

Hoffman i Kushner se tudíž shodují v tom, že terorismus představuje promyšlenou metodu/ promyšlený způsob produkce a fruktifikace strachu, které jsou aplikovány na civilních cílech a jejichž účelem je dosažení určitých změn. V úmyslech nositelů násilného aktivismu musí být vždy obsaženy prvky „vytvoření, maximalizace a trvalého střídání parametrů nejistoty, zmatku, nebezpečí a strachu, neboť jistota, pořádek, bezpečí a duševní komfort jsou parametry normality lidské osobní existence“.

Násilný aktivismus úmyslně destruuje legálně zajišťovanou formu společenského stavu: „Vztah mezi osobním pocitem a společenským stavem, jak tomu je v terorismu, vytváří důležité spojení mezi těmito oběma oblastmi. Vytváří fenomén Janusova obličeje se dvěma tvářemi – jednou osobní (intrapsychickou) a druhou neosobní (kolektivní).“ [14]

Brenner definuje terorismus krátkou tezí jako „užití nebo hrozbu užitím násilí pro dosažení určitých cílů (záměrů – goals) organizací“ . [15] Poziční předpoklad definice terorismu – užití nebo hrozba užitím násilí – násilný akt nebo zastrašování – v sobě nese determinanty:

- ❑ ilegality,
- ❑ intencionality,
- ❑ a organizovanosti.

Schmid v obsáhlé definici limitoval terorismus (klasickou) vraždou, přičemž formuloval – teoreticky i pragmaticky – jednu z rozhodných determinant násilného aktivismu: komunikační proces.

Terorismus definuje jako „úzkost vyvolávající metodu opakované násilné akce, použitou z idiosynkratických, kriminálních nebo politických důvodů (polo)utajovanými jednotlivci, skupinami nebo státními činiteli, pro něž – v protikladu k vraždě – přímé zacílení násilí není hlavním záměrem. Bezprostřední lidské oběti násilí jsou zpravidla vybrány náhodně (příležitostné cíle) nebo výběrově (reprezentativní nebo symbolické cíle) z cílové populace a slouží jako generátory poselství. Na hrozbě a násilí založené komunikační procesy mezi teroristou (organizací), (ohroženými) oběťmi a hlavními záměry jsou užívány k manipulaci tímto hlavním cílem (publikem /-y) obracíce je k záměru teroru, k ohnisku požadavků či k cíli pozornosti, v závislosti na tom, zda jsou primárně použity zastrašování, nátlak nebo propaganda“. [16]

Jenom poznamenejme, že oběti organizovaného zločinu nejsou generátory poselství pachatelů veřejnosti, neboť hierarchické a disciplinované struktury organizovaného zločinu produkují svá násilná poselství dovnitř organizace za účelem sebezpeštění, sebeužití nebo sebezpotvrzení. Pro případ terorismu platí, že množina cílů – občanů a civilní infrastruktury – se částečně překrývá s pojmem veřejnosti, i když i ten může být diferencován, př. v rámci procesu výběru cíle podle měřítka příležitostnosti, reprezentativnosti nebo symboličnosti, přičemž tuto selektivní logiku by bylo možno znázornit aplikací vztahu centra – periferie.

Hypotézu o centralitě symboličnosti a periferiálnosti příležitostnosti jako maximální ohniskové vzdálenosti teroristy vybraných generátorů poselství lze ilustrovat odkazem na Wallersteinovu interpretaci newyorských Twin Towers jako perfektní metafor: věže „označovaly (signalled) neomezené aspirace; označovaly technologický úspěch, byly majákem světa“. [17] Twin Towers komunikovaly poselství, jemuž rozuměl každý, kdo cítil sounáležitost s pojmem americké veřejnosti, tím i ztělesňovaly ideje, které pojem této veřejnosti konstituovaly. Po útocích z 11. září 2001 se stal nulový stupeň poselství – Ground Zero – metaforou teroris-

tického útoku, která komunikuje absolutní událost, absolutní ránu, masový hrob a destrukci, jež nesou symbolický význam, byť by měla být oním způsobem oslovení katastrofa sama.

Jakýkoli model interpretace násilné akce, např. komuniké teroristů, neimplikuje komunikační proces teroristického aktu (nebo jeho fáze). Poselstvím je totiž teroristická akce sama. Násilný aktivismus je substancí tohoto komunikačního procesu. Akteři násilí nebo hrozby násilím produkují a zužitkovávají komunikaci vlastních záměrů, jejichž vehikulem je strach. Vyvolání strachu teroristickým aktem lze chápat jako spuštění pokusu o komunikaci záměrů mezi veřejností, množinou symbolických, reprezentativních nebo příležitostných cílů, a aktivistickou organizací. Zřetelným fyzickým počátkem pokusu o tuto komunikaci, jejím signálem, je spáchání útoku. [18]

Tato dílčí zpřesnění umožňují dosáhnout v oboru **minimální definice terorismu** jistého spekulativního pokroku. Diferenciace v pojmu násilného aktivismu umožňuje teroristický akt chápat jako akt protiprávní, intencionální, organizovaný a komunikační. Vzhledem k tomu, že aktéři násilí o svých záměrech (politických, ideologických, náboženských) tímto způsobem/touto metodou zpravují veřejnost jakožto oběť i adresáta poselství, **je nutné vztáhnout poznatky o násilném aktu zejména k otázce komunikační výměny podmiňované strachem**. Twin Towers představovaly symbol. Zaměstnanci kanceláří umístěných v Twin Towers, přestože se medializovalo prestižní umístění jejich kanceláří, byli pouze příležitostnými cíli/oběťmi – jako Iráčané na tržišti nebo hosté restaurace v Casablance (16. 5. 2003).

Lakoff velmi správně poukázal **na fyzické důsledky (symbolické) komunikace podmiňované strachem**, popsal způsob násilného aktu – atentátu na Twin Towers – jako způsob devastující, tím fyzicky účinné komunikace: „Středisko světového obchodu (WTC) bylo mocným symbolem, vevázaným nespočtem způsobů do našeho porozumění naší zemi a nám samým. Vše, co víme, je fyzicky zakotveno v našich mozcích. Vtělení (začlenění) nového poznání vyžaduje fyzickou změnu v synapsích našich mozků, fyzické přebudování v našem nervovém systému. Fyzické násilí se nestalo jen v New Yorku a Washingtonu. Fyzické změny – násilné – se odehrály v mozcích všech Američanů.“ [19]

Moghaddam definuje terorismus v psychologické perspektivě, jako „politicky motivované násilí, páchané jednotlivci, skupinami nebo státy, s úmyslem roznítit v populaci pocity strachu a bezmoci za účelem ovlivnit procesy rozhodování a změnit chování“. [20] Ve shodě s Lakoffem si všímá „extrémně škodlivých psychologických důsledků“ a tvrdí, že cílem teroristických akcí je „navodit specifickou psychickou zkušenost, totiž zkušenost strachu a bezmoci“. [21] Teroristický útok komunikuje jako **čirý akt násilí devastujícím způsobem v psychosomatické struktuře adresátů. Vyvolává v této skupině fyzické změny, jimiž přizpůsobuje nebo se snaží přizpůsobit vnímání tak, aby mohl komunikovat záměry akterů násilí**. Komunikace teroristického aktu má vždy manipulativní, instrumentální charakter.

Zvláštnosti pojetí sebevražedného terorismu

Sebevražedný terorismus představuje, jak bylo výše naznačeno, subkategorii terorismu. Speklativní východisko definičního oboru terorismu vyžaduje zpětné ověření postupů, pomocí nichž byla případná definice konstruována, namnoze (vy)nalezena. Přesto může být interpretace sebevražedného terorismu prozatím ověřována na těchto konstrukcích:

- a) **terorismus** se jeví jako nezákonný násilný aktivismus, politicky, nábožensky, ideologicky či jinak zaměřený, zacílený na civilisty nebo civilní objekty,

- b) **terorismus** představuje promyšlenou metodu/promyšlený způsob produkce a fruktifikace strachu, které jsou aplikovány na civilních cílech a jejichž účelem je dosažení určitých změn,
- c) **teroristický útok** komunikuje jako čirý akt násilí devastujícím způsobem v psychosomatické struktuře adresátů. Vyvolává v této skupině fyzické změny, jimiž přizpůsobuje nebo se snaží přizpůsobit vnímání tak, aby mohl komunikovat záměry aktérů násilí.

Rovněž prvky **ilegality, intencionality, organizovanosti a komunikovanosti**, zejména jejich vzájemná propojení a výklady těchto propojení mohou přispět k přesnějšímu chápání sebevraždného terorismu.

V neposlední řadě existují celé soubory databází, v nichž jsou kvalitním způsobem zdokumentovány relevantní části procesu sebevraždných útoků jednak z perspektivy aktérů samých, jednak z hlediska jejich iniciátorů, inspirátorů, mentorů a instruktorů, jednak z hlediska jimi oslovených adresátů. Už v této souvislosti, tj. z hlediska druhé perspektivy, nenáhodně vyplývá otázka mučednické operace jakožto normativního (nebo normotvorného) jednání, otázka získávání společenské úcty apod. V té míře, do jaké jsou ceněny jistota, pořádek, bezpečí a duševní komfort, je garantována disfunkčnost aktivistického násilí. Univerzálně platná a přijímaná definice terorismu však citelně chybí. Pachatelé, jejich oběti, ale i odborníci a laici odpovídají tedy různě, z různých a různorodých pozic na otázky: Čím je teroristická akce/mučednická operace oprávněna? Kdo ji přikázal? Jaké záměry komunikují aktéři/organizátoři? Jakou reakci a jakou protiakci aktivistického násilí vyvolalo?

Dříve než odpovědi na zmíněné otázky, a snad i právě proto, musí být řešena pozice znaku sebevraždnosti v rámci historického diskurzu. V principu nyní nejde o hledání pojmového užití ve formě sebeoznačení *modu operandi* teroristy, nýbrž o zúžení pojetí sebevraždného násilného aktivismu (terorismu) na základě rozdělení vybraných historických poznatků o dějinných sebevraždných útocích jako takových.

- a) V souvislosti se současnou vlnou sebevraždných útočníků se v médiích často objevuje označení kamikaze (zejména ve francouzských médiích). V Izraeli se dokonce používá výraz **islamikaze**, [22] aby byla zdůrazněna skutečnost sebevraždného procesu, která se výslovně vztahuje k pachatelům pocházejícím z blízkovýchodních organizací Hamás a Hizballáh. Srovnání se opírá o neoddiskutovatelnou vědomou připravenost k sebezáhube jak japonských kamikaze, tak blízkovýchodních pachatelů teroristických útoků. Problém této analogie ovšem tkví v tom, že japonští kamikaze byli součástí pravidelné armády státu ve válečném stavu, jejich rekrutování, cvičení a nasazení podléhalo příslušnému vojenskému velení, přičemž se tento systém opíral, stručně řečeno, o silně ritualizované tradice rytířského válečnictví a rituální sebevraždy, a konečně, cíle akcí kamikaze byly vojenské. [23] Systém kamikaze a jeho začlenění v konvenční válce sice představoval krok *ultima ratio* japonského vojenského a politického vedení, krok vyrůstající z poznání zoufalé situace blížící se porážky, nelze jej však považovat za prototyp současného sebevraždného násilného aktivismu, jakkoli inspirativně určité aspekty systému kamikaze mohou působit.
- b) Třebaže aktéry systému kamikaze byli státní činitelé, vykonavatelé jednotlivých útoků pak vojáci v činné službě, operace se odehrávala v podmínkách válečného stavu, nelze množinu zbývajících sebevraždných útoků podřadit pod pojem sebevraždného terorismu automaticky nebo protože jeho pachatel použil zmíněný *modus operandi* a/nebo

absentoval stát jako činitel. Tuto skutečnost ilustruje případ příslušníka pákistánských speciálních služeb (SSG - Special Services Group), který se vyhodil do vzduchu 13. 7. 2007 při společné večeři příslušníků SSG ve městě Tarbela Ghazi, přičemž usmrtil 19 důstojníků. Ve městě byly soustředěny spolu s SSG i další protiteroristické a protipovstalecké složky pákistánských ozbrojených sil. Pachatel, paštúnský důstojník pocházející z jižního Wáziristánu, provedl svůj čin patrně na odplatu: jeho sestru usmrtili příslušníci SSG při červencovém útoku na komplex mešit Lal Masdžid a Džámi'a Hafsa v Islámábádu. [24] Sebevražedný útok byl veden nikoli proti civilistům nebo civilním objektům, nýbrž proti vojákům v činné službě. Sebevražedný atentátník jednal jako sebevražedný terorista, v kontextu událostí z Islámábádu a vzhledem k případnému zapojení rodinné příslušnice do násilných aktivistických islamistických struktur lze proto vyslovit různé domněnky, dokonce i podezření. Motivem mohla být msta, způsobem provedení sebevražedný útok. Anebo komunikoval tento útok poselství všudypřítomnosti teroristické hrozby? Večeřící příslušníci SSG nebyli atakováni gerilou nebo povstalci, ale příslušníkem téhož sboru. Přesto je nutné konstatovat, že ani tato pozice znaku sebevražednosti rozhodně nepostačuje pro vymezení sebevražedného terorismu, neboť se vymyká pracovnímu konsenzu o zacílení násilné aktivity.

Prvek organizovanosti musí být ovšem dokázán. **Použití kritéria statutu cíle – civilista/ příslušník ozbrojených složek (noncombatant/combatant) – dovoluje odmítnout hypertrofované pojetí, které tvrdí, že každý sebevražedný útok je sebevražedným teroristickým útokem.**

Paradoxně, s definicí terorismu, zúženou kritériem statutu cíle, se nejvíce potýkají teroristické organizace samy, neboť nemohou ponechat neospravedlněna a bez vysvětlení ta použití násilí, v nichž došlo k usmrcení civilistů: „Bráníme sami sebe a izraelský nepřítel by se měl zdržet od ubližování palestinským civilistům, a tehdy ani my neuděříme na jediného izraelského civilistu. – Ale, existují vůbec v Izraeli civilisté, když voják, který proti nám bojuje, je jeden den rezervistou a druhého dne je doma?“ [25]

- c) Schmitt u partyzánů zdůrazňuje „intenzivní politické angažmá“, „intenzivní politický charakter“, jímž se odlišují nejen od banditů nebo běžných násilníků, ale i od ostatních bojovníků. Také zacílení moderních partyzánů – vlastním terčem je nepřátelský voják v uniformě – odlišuje partyzány jedinečným způsobem. [26]

Partyzánův teritorialismus formuje defenzivní charakter i eskalovaných násilných akcí, jež v souhrnu tvoří občanskou nebo antikoloniální válku, v níž operační nepravidelnost partyzánských akcí odpovídá možnému využití místních organizačních forem, zejména však operační schopnosti regulérního protivníka – pravidelné armády (okupační, koloniální). Partyzánův teritoriální zápas determinuje mnohdy silné politické angažmá, které, což se podařilo Stalinovi, Titovi aj., integruje sebeobranný prvek vlastnictví s prvkem transteritoriální perspektivy politického projektu („světová komunistická revoluce“). Partyzán podobně jako terorista žádá zpravidla (politickou) změnu. Územní zájem partyzána se opírá o znalosti, jimiž může disponovat jen autochtonní obránce půdy vlasti. [27]

Jako zapálený patriot získává partyzán materiální podporu zejména od místních obyvatel – je totiž místním obyvatelem zvláštního charakteru, nezřídka však získává také podporu z blízkého či vzdáleného zahraničí, zpoza hranic teritoria. Logistické zajištění partyzánských skupin zpravidla bývá výrazem zájmů nositelů politického projektu. Odmítnutí politických poměrů umožnivších a umožňujících porobu, útlak, okupaci apod., je

obvykle logickým vyústěním poznání předchozích poměrů jako těch, které spoluzavinily stávající marasmus. Proto bývají na mušce partyzánů místní reprezentanti moci a jejich spolupracovníci.

Prvek teritoriálního pouta překonává však navíc mobilita partyzánské jednotky ve směru mobility regulérních ozbrojených sil nebo ústupu, tím i zvyšuje pravděpodobnost terorizování „jinde“ místního obyvatelstva. Pevná teritoriální ukotvenost naopak zvyšuje nebezpečí nerozlišujících, „plošných“, odvetných akcí ze strany regulérní ozbrojené složky. Regulérní ozbrojené složky vyčleňují protipartyzánské jednotky (např. jagdkommando – stíhací síly pořádkové policie), které jsou operačně-taktickou invariantou partyzánské organizační formy. Teror je všudypřítomný.

Kritériem vztahu partyzánů k místnímu obyvatelstvu a k civilní infrastruktuře je **prvek teritoriálního pouta**. Kritériem úspěšnosti protipartyzánských jednotek je **interpretace (rozkrýtí) tohoto pouta**. Teprve v této fázi výkladu, jenž záměrně zcela pomíjí právní otázky, lze formulovat problém sebevražedného jednání a sebevražedného násilí u partyzánů.

Pojem partyzána integruje přinejmenším dvě role, totiž roli teritoriálního obránce a roli politického bojovníka. Aplikací znaků této dvojrole do zjednodušené pojmové vojensko-operační konstrukce ofenzor-defenzor; Schmittův výklad takové pochopení umožňuje, lze získat čtyři situační aspekty: partyzán-obránce území – *ofenzor*, partyzán-obránce území – *defenzor*, partyzán- politický bojovník – *ofenzor*, partyzán-politický bojovník – *defenzor*.

Právě tehdy se **stává z partyzána terorista, když se jeho politická angažovanost snoubí se zacílením na civilisty nebo civilní objekty**. Přestože se partyzán odehrává ve zmíněné dvojroli, je fakticky výrazem volatility (přechodnosti, nestálosti) – partyzán těká mezi oběma pozicemi, mezi pozicí ardentního obránce vlasti a pozicí ofenzivního *parteigängera*, neméně bojovného vyhraněného zastánce politického projektu, straníka určitého projektu politické změny, jehož proponentem je. Násilí, které chápal pouze jako část dlouhodobého plánu osvobozovacích činností na teritoriu, se za jistých podmínek (ale ne vždy) partyzánovi stává způsobem prosazování politické změny. Tato volatility vyznačuje rovněž vztah k sebevražednému jednání a sebevražednému násilí. Na jedné straně lze bez další explanace poukázat na sebevražedný eskapismus, jenž představuje mezní taktickou formu defenzivy, v níž může nebo nemusí být užito násilí vůči útočníkovi, a která odvrací možnost zatčení, mučení, vyzrazení spolubojovníků či spolupracovníků ap.

- d) Na druhé straně se sebevražedný útok stal součástí gerilové války. Užití Schmittova kritéria zacílení partyzánské aktivity dovoluje formulovat základní rozdíl mezi partyzány a gerilovou skupinou /gerilovými bojovníky, přestože se obě pojetí – přinejmenším v pojetí radikální politické stranickosti – překrývají. Gerilová skupina, která namnoze operuje rovněž pojmem „bojovníků za svobodu,“ vychyluje partyzánské zaměření a zacíluje i na civilisty i civilní objekty. Zároveň dynamičtější než partyzánská, je tím gerilová skupina disponovanější k užití sebevražedných útoků.

Weinberg [28] v zevrubné analýze vzniku a vývoje vietnamského konfliktu líčí nejen postupnou transformaci protifrancouzské a protiamerické partyzánské války ve válku gerilovou, ale popisuje také příslušné typy sebevražedného útoku: „Dva typy jednotek vietcongu byly zapojeny do provádění aktů sebevražedného terorismu. Prvním byly „sebevražedné buňky“, vytvořené začátkem listopadu 1967 v souvislosti se všeobecnou ofenzivou a všeobecným

povstáním (ofenzivou Tet), jejímž cílem bylo oslabení vlády v Saigonu, která ovládala většinu území. /.../ Ve shodě s ukořistěnými dokumenty vietcongu vydali provinční lídři série direktiv vyzývajících k formování „sebevražedných buněk“. /.../ Instrukce zdůrazňovaly, že rekruti by měli být mladiství, rozhodně ve věku nad patnáct let. Zapojit by se měli chlapci stejně jako děvčata. Buňky měly sloužit v podstatě dvěma funkcím.

Dopis připisovaný vedení provincie Ban Me Thuot oba účely shrnuje: „... každá osada, kde působí naši činitelé, vybere dvě tři osoby, aby je aktivovala na úseku vzpoury v osadě, vytvoří dvě až tři sebevražedné buňky (vybrané mezi mladými muži a ženami), za účelem sledování a zničení hanebných tyranů v osadě. ... Nyní dozrály podmínky pro provedení plánu revoluce, nicméně lidé jsou kontrolováni tyrany a administrativou osad a vesnic. Jestliže jsme schopni usměrnit sebevražedné jednotky, aby zabily tyto hanebné tyrany, lidé z osad i z vesnic, ačkoli mezi nimi právě nemáme agenty, povstanou ke svržení nepřátelské vlády a podpoří revoluci a připojí se k ní.“ /.../ Ve skutečnosti se budou angažovat v „propagandě skutkem“ ve prospěch vietcongu. /.../

Druhým typem inscenátora sebevražedných útoků byla jednotka vietcongu a Severního Vietnamu, která nás konfrontuje s komplexnějším souborem okolností. Namísto sebevražedných buněk, zasvěcených téměř výlučně do vraždění místních hodnostářů, byly ženijní jednotky vietcongu a Severního Vietnamu částí pravidelných ozbrojených sil. A nadto: ženisté byli aktivní nejen ve vesnicích a v osadách, ale také v Saigonu a jiných městech, částečně během ofenzivy Tet. Rovněž sebevražedné operace jednoduše byly jedním z několika úkolů vykonávaných ženisty. Ti uskutečňovali rozličné vysoce riskantní útoky na americké síly, jakož i na síly jihovietnamské armády (ARVN). A zatímco mladí lidé, rekrutovaní pro sebevražedné buňky, byli v podstatě do nicoty vymršťovanými adolescenty (essentially adolescent throw-aways), ženisté byli ceněni jako vysoce disciplinovaná elita.“ [29]

Z Weinbergova rozlišení jistě vyplývá, že definiční zúžení oboru sebevražedného terorismu musí trvale problematizovat podřazení konkrétního sebevražedného útoku zkusmé definiční systematice terorismu. Avšak citovaná analýza také ukazuje pravý opak, neboť odhaluje mechanismus spolufungování struktur sebevražedného terorismu (sebevražedné buňky vesničanů, vesnická gerila?) a sebevražedných ženijních jednotek osvobozenecké armády na příkaz organizace, tj. politického vedení, které je generovalo.

Tento **paralelismus** – součinnost (sebevražedných) teroristů a vojenských jednotek – lze objasnit pouze na základě **interpretace záměrů politické organizace/politického vedení**. Je možné dovodit, že politické vedení speciálním pověřením ženijních jednotek sebevražednými útoky na vojenské cíle sledovalo přiznání legitimacy revoluci? A teroristické útoky byly pouhým poselstvím těm, kteří se k revoluci odmítali připojit nebo ještě váhali s podporou?

Sebevražedný teroristický útok a (politická) organizace

Předcházející poznámky odkryly jako základní problém otázku politické organizace příkazující sebevražedný útok. Neběží tu vůbec o diachronické zkoumání všech sebevražedných útoků od nepaměti dodnes, nýbrž o trasování v obtížném terénu. Ukazuje se totiž, že nezbytné definiční minimum sebevražedného terorismu není ohraničitelné samo o sobě, snad s výjimkou psychologické analýzy, která se však, má-li mít vypovídací hodnotu, se také musí vztahovat ke kontextuálním pozicím.

Užití sebevražedného útoku – jakožto operačně-taktické a suplementární metody, k níž se uchýlovala politicko-vojenské vedení císařského Japonska nebo komunistického vietcongu –, referují o mentalitě těchto vedení; jsou hodnotami souborů určitých idejí. Případ pákistánského důstojníka speciálních služeb SSG ilustruje absenci spojení, na jehož základě by bylo možno rébus sebevražedného útoku v Tarbela Ghazi vyřešit: bylo v pozadí rodově-rodinné pojetí cti, tudíž příkaz předáků rodově-rodinné struktury pomstít sestru, či příkaz politické či politicko-náboženské organizace, nebo dokonce obojí?

Domněnkami, pro jejichž objasnění zatím nebylo učiněno téměř nic, je opředeno chápání **role sebevražedného útoku v partyzánském boji**. S jistotou lze říci, že kritérium teritoriální působnosti partyzánů a trans/teritoriality politického projektu, výrazu politického zájmu, se způsob chápání gerily vymyká i přibližuje. Přesto v obou případech tvoří tvrdé jádro *partei-gänger*, člověk intenzivního politického charakteru: je obyvatelem vyhraněné politické jednostrannosti, a proto namnoze opouští teritorium, o které coby partyzán bojoval a které osvobodil. Nové teritorium, o něž bojuje, transcenduje často všechny předešlé osvoboditelské výkony i osvobozená teritoria.

Stává se teroristou, když prohlásí, že je nutné rozšířit poznání nutnosti „revoluce“ na ty z „osad a vesnic“, správným usměrněním explozivní síly sebevražedných útoků. Propaganda skutkem, v níž se skutek rovná sebevražednému útoku, komunikuje poselství o *terra nova* i těm, mezi kterými „právě nemáme agenty“. Partyzánův realismus a smysl pro územní fakticitu poráží *partei-gänger*, „kdoši demonstrující slepotu, zaujatost a neopodstatněnou oddanost“. [30]

Weinberg, opíraje se o interpretaci ukořistěných oblastních dokumentů z Ban Me Thuot, dotváří jisté pochopení, k němuž ukázal cestu Izraeli tím, že akcentoval neoddiskutovatelnou vědomou připravenost budoucích útočníků k sebezáhubě. Aniž prozatím padne otázka, zda této vědomé připravenosti k sebezáhubě bylo dosaženo určitými pedagogickými metodami, případně jakými, a/nebo působením prostředí, a jakým působením konkrétně, dlužno chápat tuto připravenost jako ochotu zemřít (willingness to die) [31] neboli poslušnost (willingness) příkazu smrti (vraždění sebezáhubou), který vydá určitá organizace. Vlastností organizace je pochopitelně takový příkaz nejen vydat, ale především zajistit jeho splnění.

Přestože se tento text zatím soustředí na diferencující spekulace a nebyly zatím použity statistiky ani jiná zpřesňující měřítka, na základě toho, co bylo uvedeno, lze tvrdit:

1. **Neexistují dvě rozdílná myšlení** – jedno myšlení armádního velení nebo politického vedení a jiné myšlení teroristické organizace – **v případě příkazu sebevražedného útoku.**
2. **Myšlení organizace se nutně projevuje ve výslovném připuštění možnosti provedení sebevražedného útoku**, tj. jeho oprávněním.
3. **Zvláštní formou myšlení organizace** připravující sebevražedné útočníky musí být **vštípení poslušnosti příkazu smrti**, tj. ochoty sebezáhubně zabýjet.
4. **Sebevražedný útok** je vždy pouhou **částí strategického uvažování v organizaci**, která jeho realizaci strategii (záměr) potvrzuje, tím **i komunikuje.**

Existuje-li tedy pozoruhodná shoda mezi zákonným vojensko-politickým vedením, regulérním velením osvobozené vojensko-politické (partyzánské) formace a ilegální teroristickou organizací ve výslovném připuštění možnosti použít spoluobčany jako lidské bomby – dokonce existuje-li tato shoda za situací a okolností diametrálně rozdílných – **nemůže být k definování**

sebevražedného terorismu použito jiných znaků než jsou ty, jimiž je pracovní definován terorismus jako takový. Každý pokus o jakoukoli jinou definici sebevražedného terorismu ztroskotá na obecné, třebaže jen pracovní, definiční systematice terorismu.

Závěr

Autoři tímto textem hodlají zdůraznit, že přístup k sebevražednému terorismu by měl být **systémový**, neboť se jedná o subkategorii obecného pojmu – terorismus. A pokud bude absentovat univerzální definice tohoto fenoménu, lze jeho podkategorii, tj. sebevražedný terorismus, seriózně interpretovat pouze ověřováním postupů, které umožnily vytvořit zatím „minimální definici terorismu“. K upřesnění sebevražedného terorismu, jako násilné taktiky/metody sledující různorodé předdefinované cíle, je vhodné použít ve vzájemné interakci i prvky illegality, intencionality, organizovanosti a komunikovatelnosti. To je podle autorů cesta, jak lépe *porozumět* dnešní epidemii sebevražedných teroristických útoků, které narušují nejzákladnější právo člověka, právo na život, a to nejen na straně obětí těchto útoků, ale i na straně jejich vykonavatelů.

Na základě systémového přístupu bychom měli samozřejmě řešit i socio-kulturní kontext těchto sebevražedných útoků, tj. kdo všechno stojí za těmito násilnými akty, kdo je konkrétně nařizuje, kdo je financuje a komu přináší užitek. A vynořuje se poté řada otázek, zda všechny, kdož stojí v pozadí sebevražedného útoku je možné označit za teroristy, nebo pouze některé, kteří se přímo podílejí na sebevražedných útocích. Ovšem to je námět na další příspěvek.

Poznámky a literatura k textu:

- [1] WICTOROWICZ, Q. *Suicide Bombings: Do Beliefs Matter?*, 2004, at http://www.unc.edu/~kurzman/Soc3264/Wiktorowicz_EXPLAINING_SUICIDE_BOMBINGS.doc.
- [2] Sebevražedné útoky jsou nejkrvavější formou terorismu, v období 1980 až 2003 představovaly 3 % všech teroristických akcí a 48 % všech smrtelných obětí. Tyto způsoby útoků počaly stoupat z průměrně tří ročně v 80. letech, dosáhly až téměř padesáti v roce 2005. Přes 300 sebevražedných útoků v 16 zemích – v Afghánistánu, Čechensku (Rusko), Číně, Indonésii, Iráku, Kašmíru/Jammu (Indie), Keně, Maroku, Pákistánu, Palestině/Israeli, Saúdské Arábii, Sri Lance, Tunisku, Turecku, USA a v Jemenu – si vyžádalo životy více než 5300 osob a přes 10 000 zraněných osob. Známý antropolog Scott Atran a ostatní odborníci uvádějí, že 75 % všech známých sebevražedných akcí bylo uskutečněno po teroristickém útoku na USA dne 11. září 2001. Zpráva ze zasedání New Defence Agenda, Brusel, 27. června 2005 (www.forum-europe.com/publication/NDA_SOD_27June2005FORPRINT.pdf).
- [3] **al-Ká'ida** – Název patrně nejznámější a nejcitovanější současné teroristické organizace bývá v denním tisku přepisován mnoha způsoby: *Al-Kaida*, *Al Kaída*, *Al-Kajda*, *Al Kajda*, *Al-Káida*, *Al-Kaída*, *Al-kajdá*, *al-Kajdá*, *al-Kaidá*, *El Kaída* ap. Rozkolísané je užití spojovníku, velkého písmena, kvantity, střídání i–j. Přepis arabských jmen do češtiny není jednotný, nezřídka je ovlivněn přepisem anglickým. Podle arabistů z Orientálního ústavu AV by se jméno zmiňované teroristické skupiny mělo v češtině správně psát *al-Ká'ida* (tedy s apostrofem mezi á-i), popř. *al-Káida*. Malé počáteční písmeno v části *al* je proto, že jde o člen. Obecně však je název chápán jako celek, jehož začátek signalizuje velké počáteční písmeno v části *Al*. I tato podoba se považuje za přijatelnou. Obdobně nejednotný přepis vidáme i v dalších případech – např. v názvu jiné teroristické organizace – *Al Fatah*, *Al-Fatah*, *al-Fatáh*, *al-Fattáh*. Viz <http://www.ujc.cas.cz/poradna/porfaq.htm>.
- [4] Označení hnutí **Hamás** se na veřejnosti objevilo poprvé v komuniké, které se začalo šířit v únoru 1988. Samé slovo „hamás“ znamená „horlivost“ či „nadšení“, ovšem zároveň je i akronymem formálního názvu sunnitského islamistického hnutí – Harakat al-Muqāwama al-Islāmījja neboli Hnutí islámského odporu. Toto hnutí začalo působit koncem osmdesátých let dvacátého století, kdy městská a organizovaná strategie OOP (Organizace pro osvobození Palestiny) uvázla na mrtvém bodě. Nového typu „boje“ se účastnili lidé z obecně chudších, zejména venkovských vrstev palestinské společnosti (první intifáda 1987-1993). V deva-

desátých letech dvacátého století se Hamás jako organizace nesmírně rozrostla a vyvinula si propracovanou organizační strukturu rozdělenou na politické a vojenské křídlo. Navíc v rámci vojenského křídla existovala oddělená organizační struktura odpovědná za tajné „buňky“, které zajišťovaly rekrutování a náležitý výcvik mladých mužů, z nichž se poté stávali vykonavatelé „sebeobětavých“ misí. Šlo prý o „dopisy Izraelcům“, aby pochopili, že se nyní nacházejí uprostřed obrovského konfliktu a jejich bezpečnost jakožto národa je nulová. Kromě toho tyto „mise“ měly také ukázat, že bezpečnost Izraele nezáleží ani na Egyptu, ani na Libyi, ani na Arafátovi, nýbrž na Hamásu. Blíže viz JUERGENSMEYER, M. *Teror v myslí boží: Globální vzestup náboženského násilí*. Brno: CDK, 2007, s. 104–107.

Fatah je palestinská skupina, známá také pod názvem Palestinské národní osvobozenecké hnutí. Jejím původním cílem bylo získání úplné nezávislosti Palestiny a vytvoření palestinského státu, prostředkem k tomu byla přímá vojenská konfrontace s Izraelem. Podle internetových stránek [specialista.info](http://www.specialista.info) je skupina financována z mezinárodních ropných zdrojů, odhaduje se 2,4 milionu USD ročně. Rodina každého bojovníka, jenž při útoku na cíl zahyne, je raněn, případně uvězněn, dostane za každého zabitého Izraelce 300 USD, za každého mrtvého Izraelce 2000 USD. <http://www.specialista.info/view.php?cislocanku=2005110802>.

- [5] Srovnej ČEJKA, M. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. Brno: Barrister & Principal, 2007, s. 7.
- [6] GANOR, Boaz. *Defining Terrorism Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?*, ICT, IDC Herzliya, Izrael. Bez vrocení, in <http://www.instituteforcounterterrorism.org/>.
- [7] GANOR, Boaz tamtéž.
- [8] LAQUER, Walter. *The New Terrorism, Fanaticism and the Arms of Mass Destruction*. Oxford: University Press, New York, 1999, s. 5.
- [9] V posledním desetiletí dvacátého století došlo k vzestupu náboženského násilí po celém světě. Roku 1980 bylo na seznamu teroristických skupin uveřejňovaném Ministerstvem zahraničí Spojených států jen jedno opravdu náboženské uskupení, kdežto o dvacet let později, na přelomu dvacátého a jednadvacátého století, představovaly už náboženské organizace více než polovinu uvedených skupin. Srovnej např. JUERGENSMEYER, M. *Teror v myslí boží: Globální vzestup náboženského násilí*. Brno: CDK, 2007, s. 24.
- [10] LAQUER, Walter c. d., s. 6.
- [11] Ministerstvo zahraničních věcí USA svého času vypracovalo seznam zemí, které podporují terorismus (Kuba, Írán, Irák, Libye, Severní Korea, Súdán a Sýrie), jenž je neustále rozšiřován. Tyto země jsou buď přímo příznivci teroristů, nebo využívají jejich služeb, či jim poskytují podporu, to jest poskytují území k úkrytu nebo k vybudování výcvikových táborů. Připomeňme, že po 11. září 2001 Súdán projevil ochotu spolupracovat se západními bezpečnostními složkami v boji proti terorismu, rovněž země, jako Libye a Sýrie, přijaly řadu bezpečnostních opatření proti islámským radikálům na svém území, přesto nedošlo k tomu, že by byly z „černé listiny“ vyškrtány. V poslední době uvažuje o Severní Koreji.
- [12] HOFFMAN, Bruce. *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press, 1998, s. 13–44, cit. podle CRAGIN, Kim a CHALK, Peter. *Terrorism and development using social and economic development to inhibit a resurgence of terrorism*, RAND, 2003, s. 1–4.
- [13] KUSHNER, Harvey W. *Encyclopedia of Terrorism*. Sage Publications, Inc., USA, 2003, s. 359.
- [14] PAPADOPOULOS, Renos K. Terrorism and Panic. In *Psychotherapy and Politics*. International Psychother. Politics. Int. 4(2) 90–100, 2006.
- [15] BRENNER, John C. Forensic science. *An Illustrated Dictionary*. New York: CRC Press LLC, 2004, s. 253.
- [16] SCHMID podle Papadopoulos, c. d., s. 92.
- [17] WALLERSTEIN, I. *America and the World: The Twin Towers as Metaphor*, Social Science Research Council. In <http://www.ssrc.org/sept11/essays/wallerstein.htm>.
- [18] BAUDRILLARD, Jean. L'esprit du terrorisme, *Le Monde*, 2. 11. 2001.
- [19] LAKOFF, George. *Metaphors of Terror*, University of Chicago, 2001. Pro srovnání uvádíme i odkaz na studie SPECKHARD, Anne. Inoculating Resilience to Terrorism Acute and Posttraumatic Stress Responses. In U. S. Military, Foreign & Civilian Services Serving Overseas After September 11th. *Traumatology*, Vol. 8, No. 2 (June 2002), Traumatology Online Journal <http://tmt.sagepub.com/cgi/content/refs/8/2/103>; další publikace on line: Acute Stress Disorder in Diplomats, Military and Civilian Americans Living Abroad Following the September 11th Terrorist Attacks on America (2002). In <http://tmt.sagepub.com/>.
- [20] MOGHADDAM, Fathali. The Staircase to Terrorism: A Psychological Exploration. *American Psychologist*, February–March 2005, s. 161–169.
- [21] c. d., s. 161.
- [22] Izraeli, Raphael Islamikaze and their Significance. *Terrorism and Political Violence*, Vol. 9., No 3, 1997, London: Frank Cass, s. 96–121.
- [23] MOGHADAM, Assaf. Defining Suicide Terrorism. *Harrington Workshop, A Culture of Death: On Root Causes of Suicide Terrorism*. University of Texas, Austin, May 12–13, 2005, s. 1–19. O kamikaze podrobněji v češtině LAMONT-BROWN, Raymond. Kamikaze: Samurajové bez naděje na návrat. Praha: Beta-Dobrovský, 2004.

- [24] RAMAN, B. Pakistan's newest threat Army officer turns suicide bomber. In *Rediff NEWS* 14. 9. 2007; In <http://www.rediff.com/news/2007/sep/14raman.htm>.
- [25] Šejk Ahmad JÁSÍN [Sheikh Ahmed YASSIN] (Hamás), rozhovor. Hamas leader vows more suicide bombings. In *UPI-United Press International*, Gaza 24. 6. 2002, <http://www.unitedjerusalem.org/index2.asp?id=112920&Date=6/24/2002>.
- [26] SCHMITT, Carl. *Theorie des Partisanen Zwischenbemerkung zum Begriff des Politischen*. Berlín, SRN: Duncker a Humblot, 1975, 2. vydání, s. 15.
- [27] SCHMITT, Carl c. d., s. 17.
- [28] WEINBERG, Leonard. Suicide terrorism for secular causes. *Harrington Workshop, A Culture of Death: On Root Causes of Suicide Terrorism*, University of Texas, Austin, May 12-13, 2005, s. 13-15.
- [29] WEINBERG, c. d. 13-15.
- [30] *Merriam-Webster's Online Dictionary* k heslu Partisan.
- [31] MOGHADAM, Assaf. Defining Suicide Terrorism. *Harrington Workshop, A Culture of Death: On Root Causes of Suicide Terrorism*, University of Texas, Austin, May 12-13, 2005, s. 1-19.

„Jaký prospěch má ze sebevražedného útoku teroristická organizace? Jaký prospěch plyne pachateli sebevražedného útoku? (...) Třebaže jsou sebevražedné útoky organizované fenomény, a sebevražedné organizace jsou rozhodujícím faktorem pro objasnění racionality tohoto jevu, zůstává otázka, proč osoba, v mnoha případech mladá, se rozhoduje provést sebevražedný útok a během tohoto procesu se zabít?“

Boaz Ganor (2003)

„Jak mohou lidské bytosti ověšet výbušniny kolem vlastních těl, vejít do přečpaných veřejných míst a detonovat se se záměrem zavraždit ostatní? Proč organizace přijímají sebevražedné násilí jako taktiku v boji proti svým protivníkům? Proč určité společnosti uctívají „mučednické operace“ a přijímají jejich pachatele jako hrdiny?“

Mohammed M. Hafez (2006)

„Jaká kombinace faktorů a podmínek učinila tuto taktiku tak populární, že občané zemí, které nemají žádnou historii sebevražedného terorismu, jsou náhle ochotni jít, ba dokonce nechat se naverbovat jako lidské bomby...?“

Anne Speckhard (2006)

„Skutečně rozumíme příčinám dnešního sebevražedného terorismu? Vyvěřají sebevražedné útoky z politické příčiny, takové, jakou je vojenská okupace? Potřebují silnou organizaci, takovou, jako je al-Ká'ida? Co dalšího by mohlo být uděláno pro odvrácení rostoucího přílivu mučednictví?“

Scott Atran (2006)

The Moral Logic and Growth of Suicide Terrorism
http://sitemaker.umich.edu/satran/files/twq06spring_atran.pdf